

Ignacije Loyolski — hodočasnik Božje volje

Uz 500. obljetnicu obraćenja i 400. obljetnicu kanonizacije sv. Ignacija Loyolskoga

Marko Matić*

Uvod

Sveti Ignacije (1491.–1556.), na dugo nagovaranje svoje subraće, osobito najbližega suradnika o. Jeronima Nadala,¹ da im ispriповjedi životni put kojim ga je Bog vodio, pristao je tek potkraj života (1553.–1555.), kad je spoznao da je sve ono čime ga je Bog obdario zapravo dar samoj Družbi. U svojem predgovoru Ignacijevoj *Autobiografiji* Nadal piše da je Ignacije od Gospodina molio tri milosti prije nego ga uzme k sebi: 1. da Apostolska Stolica službeno potvrdi Družbu kao red, 2. da odobri *Duhovne vježbe*, 3. da uspije dovršiti pisanje *Ustanova Družbe*. Sve se je to ispunilo. Papa Pavao III. 3. rujna 1539. godine Družbu je usmeno odobrio kao red, a 27. rujna 1540. pismeno potvrdio. Isti je papa godine 1548. odobrio *Duhovne vježbe*, a Ignacije je dvije godine kasnije (1550.) dovršio pisanje *Ustanova Družbe Isusove*. Nadal se je pobojavao da bi ga Gospodin, ispunivši mu želje, mogao tada uzeti k sebi, pa ga je u više navrata molio, kako u svoje tako i u ime drugih otaca, da im ispriповjedi kako ga je Bog vodio otkad se je obratio, uvjeravajući ga da bi to Družbi moglo poslužiti “kao oporuka i očinska pouka”. Htjeli su o njemu sve znati jer su bili uvjereni da se sve, što se s njim događalo, i njih ticalo, te ga je stoga Nadal i preko o. Luísa Gonçalvesa da Câmara (oko 1519.–1575.) nastojao uvjeriti, “da ne bi Družbi ničim više dobra mogao učiniti, nego da to učini; i da bi to značilo stvarno utemeljiti Družbu”.

Ignacije se je tomu opirao sve dok mu se nije u kolovozu 1553. godine mladi Portugalac o. Luís Gonçalves da Câmara u povjerljivu razgovoru potužio da ima problema s taštinom i slavoljubljem. Njegovo plemićko podrijetlo, prirodni daro-

* Prof. dr. sc. Marko Matić SJ jedan od boljih poznavatelja ignacijevske duhovnosti na hrvatskom govornom području, pratitelj brojnih duhovnih vježbi, instruktor treće probacije i dugogodišnji profesor na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu.

1 Jeronim Nadal (1507.–1580.) potječe s otoka Palma de Mallorca. Susreo je Ignacija po prvi put letimično za vrijeme studija u Alcali (1526.), a potom izbližega u Parizu (1532.–1536.), gdje su ga Ignacije i njegovi prvi drugovi nastojali pridobiti za Družbu, što je on odbio. Godine 1545. stupio je ipak u Družbu Isusovu te postao jednim od najbližih Ignacijevih suradnika, generalnim vikarom u dva navrata, vizitatorom i tumačem ignacijevskoga duha u mladoj Družbi po cijeloj Europi.

vi, završeni pariški studiji, ugled na portugalskom kraljevskom dvoru, sve se je to u njemu urotilo protiv poniznosti. Câmara nije ni slutio da je svojom ispoviješću dodirnuo staru, ali već zacijeljenu, ranu Ignacijeve duše. Ignacije se je prepoznao u njegovoj ispovijesti i počeo mu govoriti o svojem iskustvu i svojoj borbi protiv taštine i slavljublja. Nakon toga razgovora Ignacije se je povukao u svoju sobu osjetivši veliku pobožnost i poticaj da učini ono što su Nadal i drugi oci tražili. Za vrijeme ručka povjerio je svojem tajniku Polancu (oko 1517.–1576.) i Câmari da mu je Bog dao veliku jasnoću i da mu je dužnost to učiniti. Odlučio je iznijeti sve što je u svojoj duši do tada proživio te da će Da Câmara bit taj komu će te stvari otkriti. To su okolnosti iz kojih je poniknula Ignacijeva autobiografija, biser ignacijevske duhovne ostavštine.

Shvativši da je volja Božja da to objavi te da će Družbi biti od velike koristi, pripovijedao je u nekoliko navrata o. Luísu Gonçalvesu da Câmari o sebi u trećem licu nazivajući se hodočasnikom, o svojem duhovnom životu od 1521. do 1539. godine, od obraćenja pa do osnivanja Družbe Isusove. Hodočasnik nazvan po hodočašću u svetu zemlju i hodočasnik po neprestanom traženju Božje volje. Poput sv. Pavla i sv. Franje Asiškoga Ignacije dijeli svoj život u dva dijela: prije obraćenja i nakon obraćenja, prije susreta i nakon susreta s Kristom — prema nekima na “španjolski” (1491.–1527.) i “pariško–rimski dio” (1528.–1556.) (Belić, 1996, 440), na “život grijeha i život milosti”, život Iñiga viteza (1491–1521) i život Ignacija svetca, mistika (1521.–1556.) (Eickhoff, 1990, 324).

U prvom dijelu članka prikazujemo Ignacijev život prije obraćenja, u drugom obraćenje, a u trećem traganje za voljom Božjom.

1. Ignacije prije obraćenja

1.1. Mladost

Život prije obraćenja, od rođenja pa do dvadeset i šeste godine (1491.–1517.) Ignacije u svojoj *Autobiografiji* sažima u jednu jedinu rečenicu: »Do svoje dvadeset i šeste godine bio je čovjek odan taštinama ovoga svijeta, a nadasve je uživao u vježbanju oružjem vođen velikom i ispraznom željom da stekne slavu« (A 1, Zapico et al., 1943, 364–365).² Je li time u duhu sv. Pavla htio reći da taj dio njegova života nije vrijedan spomena, da su to promašene i izgubljene godine te da o njima ne želi govoriti? Iz predgovora o. Luísa Gonçalvesa da Câmara saznajemo da mu je Ignacije u detalje govorio o cijelom svojem životu: »Otac me pozva i poče mi kazivati sav svoj život, i momačke ispade [y *las travesuras de mancebo*] jasno i otvoreno, sa svim svojim okolnostima« (Zapico et al., 1943, 358; usp. Câmara, 1991, 13). Câmara priznaje da se je trudio da ne metne nijednu riječ osim one što je čuo od samoga Ignacija i da je u Rimu u rujnu 1533. započeo pisati na španjolskom, a u Genovi u prosincu 1555. završio na talijanskom jeziku

2 A = *Autobiografija sv. Ignacija Loyolskoga: Hodočasnikovo pripovijedanje*, prema: Ignacije Loyolski, 2016, 23–89, br. 1–101. Citati su po brojevima.

(Câmara, 1991, 13–14). Original je nažalost zagubljen, a u brojnim sačuvanim prijepisima nema ni riječi o tim “mladenačkim ispadima”. Postavlja se pitanje kako je original mogao biti zagubljen i kako je moguće da u prijepisima nema detalja iz Ignacijeve mladosti? “Neriješeno pitanje” ističe Burkhardt Schneider (1977, 1), a izdavači edicije Monumenta historica Societatis Iesu (MHSI)³ Dionysus Fernández Zapico, Candidus de Dalmases i Petro Leturia smatraju da taj dio Ignacijeva života Câmara ili nije zapisao ili ga je zapisana za se zadržao.⁴ Neki misle da bi prikaz raskalašena života mladoga Ignacija mogao biti uzrokom nestanka originala i to dovode u vezu s Franjom Borgijom (1510.–1572.), trećim generalom Družbe Isusove. Postoji pismo Petra de Ribadeneire (1527.–1611.) od 29. lipnja 1567. godine upućeno ocu Jeronimu Nadalu u kojem ga izvješćuje da je O. General, Franjo Borgija provincijalima naredio da povuku sve što je Câmara ili netko drugi o Ignacijevu životu napisao te da ne dopuste da se to čita ili širi jer, budući da je stvar nesavršena, nije prikladno da razara ili umanjuje vjeru u ono što će se potpunije napisati (Nadal, 1902, 490).⁵ Borgia je zadužio o. Ribadeneiru, neposrednoga svjedoka zadnjih šesnaest godina Ignacijeva života u Rimu, da napiše njegov životopis, što je on prihvatio te dovršio 1572., pet godina nakon Ignacijeve smrti. Ribadeneirov *Vita Ignatii Loyolae* potisnuo je *Autobiografiju* u zaborav sve dok kardinal Franz Ehrle krajem 19. stoljeća u vatikanskoj biblioteci nije pronašao Nadalov primjerak (N) i dok ga izdavači Monumenta historica Societatis Iesu nisu godine 1904. objavili. Godine 1943. objavljeno je novo kritičko španjolsko–latinsko izdanje, na kojem su temeljeni brojni prijevodi, pa i hrvatski o. Josipa Kukuljana iz 1991. godine.

Nešto o Ignacijevu životu prije obraćenja saznajemo iz pera njegovih najbližih suradnika. Jedan je od njih o. Jakov Laynez (1512.–1565.), židovskoga podrijetla, kasniji njegov nasljednik, poznat po svojoj staloženosti, koji, kako povjesničari tvrde, »niti mane skriva niti kreposti uveličava« (Zapico et al., 1943, 67). Na zamolbu o. Juana de Polanca, tajnika sv. Ignacija i Družbe, koji je o početcima Družbe i njezinu utemeljitelju želio saznati sve što je bilo moguće, napisao je godine 1547. opširno pismo u kojem je, na temelju onoga što je čuo i vidio, sažeo gotovo sav Ignacijev život od obraćenja do uspostave Družbe. Na početku te prve Ignacijeve biografije Laynez ističe njegovo plemićko podrijetlo. Baskijska obitelj Loyola jedna je od glavnih plemićkih obitelji pokrajine Guipuzcoa, već od 12.

- 3 Monumenta historica Societatis Iesu (MHSI) isusovačka je edicija tekstova o Ignaciju i Družbi Isusovoj, pokrenuta 1894. u Madridu, a od 1932. u Rimu. Dosad je objavljeno preko 157 svezaka, od kojih je 25 svezaka u 4 serije *Monumenta Ignatiana* isključivo o Ignaciju: 1. *Epistolae et instructiones*, 12 svezaka na 8.400 stranica; 2. *Exercitia spiritualia*, 2 sveska; 3. *Constitutiones i Regulae Societatis Iesu*, 4 sveska; 4. *Scripta i Fontes narrativi de Sancto Ignacio*, 7 svezaka. Poveznice na sve digitalizirane sveske MHSI objavio je Archivum Romanum Societatis Iesu na internetskoj stranici: <http://www.sjweb.info/arsi/en/publications/ihsi/monumenta/>.
- 4 MHSI, Vol. 66, FN, 331. Usp. Zapico et al., 1943; Câmara, 1991, 12–14; Nadal, 1991a, 10–11; Nadal, 1991b 11–33; Tellechea, 1998, 18–30; Costa, 1991, 34.
- 5 MHSI, Nadal III, 490, Usp. Nadal, 1902, 505, 518, 540; Zapico et al., FN, I, 1943, 344; Ribadeneira, 1965, 9; Costa, 1991, 12; Garcia–Mateo, 1988, 244, bilj 9; Eickhoff, 1990, 325; Stierli, 1981, 32; Tellechea, 1998, 25 sl.

stoljeća usko povezana s kastiljskim kraljevskim dvorom. Ignacije je trinaesto, posljednje dijete svojih roditelja, majke Marine Sánchez de Licona i oca Beltrána Ibañeza de Oñaza. Relativno je rano ostao bez roditelja. Ne zna se točno ni datum ni godina smrti njegove majke. Prema nekima umrla je kratko nakon njegova rođenja, a otac kad mu je bilo šesnaest godina (1507.).⁶

Ulogu majke u djetinjstvu nadomjestile su dvije žene: Maria Garin, seljanka, žena jednoga kovača iz susjednoga mjesta Egubar, dadilja, koja ga je svojim mlijekom othranila, i Magdalena de Araoz, supruga njegova starijega brata Martina Garcie, koja ga je od njegove sedme godine, kad je ušla u obitelj Loyolu, prihvatila i odgajala kao vlastito dijete. Kao dvorska dama kraljice Izabele bila je u tolikoj cijeni da joj je kraljica na dan njezina vjenčanja 11. rujna 1498. godine uz skupocjeni nakit darovala i sliku Marijina navještenja, koju je ona kao dragocjeni miraz donijela sa sobom te u dvorcu sagradila kapelicu, pred kojom se je Ignacije kao dijete sigurno molio. To je prvi Ignacijev dodir s otajstvom Marijina navještenja, koje je obilježilo kasniji njegov život. Zahvaljujući vjeri i pobožnosti te svoje nevjeste, Ignacije se je susreo i s osobom Isusa Krista čitajući na bolesničkoj postelji u dvorcu Loyola njegov život, koji mu je u ruke dala upravo ona. Ignacije je s njom ostao trajno povezan i ona je prva žena iz obitelji Loyola s kojom se je dopisivao. Ona je postala dio njegove memorije. O tom sam svjedoči pripovijedajući jednomu belgijskomu novaku da bi ga slika Majke Božje pred kojom je običavao moliti Marijin časoslov svojom ljepotom podsjećala na nevjestu Magdalenu i to bi ga kod molitve smetalo tako da bi začas prekrio lice slike papirnatom trakom (MI IV, 2, 435; Rahner, 1956, 135). Možda se je Ignacije svoje pobožne nevjeste Magdalene sjetio i one noći kad je uoči blagdana Navještenja na brdu Montserrat 1522. pred likom Majke Božje bdio moleći da ga na hodočasničkom putu u Svetu Zemlju primi pod svoju zaštitu. Nevjesta Magdalena dostojno je odigrala ulogu majke, ostavila je neizbrisive tragove u Ignacijevu životu, koje ni kasnije burne godine njegove viteške mladosti nisu mogle sasvim izbrisati. Nije ga samo odgajala kao dijete i kasnije njegovala kao ranjenika, nego je indirektno utjecala i na njegovu unutarnju promjenu (usp. Rahner, 1956, 132–139).

Ignacijev otac planirao je najmlađega sina usmjeriti u klerički stalež želeći mu osigurati crkvene nadarbine, radi čega je Ignacije već u ranoj mladosti primio tonzuru. Okolnosti su, međutim, Ignacija usmjerile drugim putem. Što je bio stariji, to je više u sebi otkrivao sklonost koja je resila kako njegova oca tako i njegovu stariju braću. Otac i trojica starije braće odlikovali su se u službi kra-

6 Pitanje kad su Ignacijevi roditelji umrli i koliko je njemu bilo godina sporno je među povjesničarima. Rogelio García-Mateo (1988, 245) tvrdi da je Ignacijeva majka umrla »kratko nakon njegova rođenja, tako da ju ni zapamtio nije«, a otac »kad mu je bilo otprilike trinaest godina« (usp. García-Mateo, 1994, 265). Ne znamo kad je Ignacijeva majka umrla, svakako prije 1498. godine, kad se je njezin stariji sin Martin Garcia oženio Magdalenom de Araoz, koja je postala gospodaricom kuće Loyola (Rahner, 1956, 133). »Ne znamo kad je umrla. Sigurno prije 1508. godine«, a otac je umro 1507. (Dalmases, 1989, 19). Istraživači povijesti obitelji Loyola moraju priznati da o Ignacijevoj majci ne znamo ništa osim imena, dana i godine vjenčanja (13. srpnja 1467.) (Tellechea, 1998, 37). Izdavači MHSI dokazuju da je Ignacijev otac umro 23. listopada 1507, kad je Ignaciju bilo šesnaest godina (Zapico et al., 1943, 153, bilj. 4).

ljevske krune: otac, kojega izvori nazivaju »plemenitim vitezom i velikim vojnikom« (*Generoso caballero y gran soldado*)⁷ u borbi protiv Maura pod Granadom, najstariji brat Juan Pérez de Loyola pogiba 1496. u napuljskom ratu, Herrnando pri osvajanju Meksika, a treći u borbi protiv Turaka u Ugarskoj, možda blizu Beograda (García–Mateo, 1990, 23; Belić, 1996, 443). I »u njemu je«, piše Nadal, »doskora usplamtjela neka vrsta ‘plemičke vatre’, i on nije mislio ni na što drugo, nego kako će se iskazati u vojničkoj slavi« (Nadal, 1938, 38). Promatrajući oca i svoju stariju braću, Ignacije u svojoj mladosti nije mislio ništa drugo, nego da se kao i oni istakne u vojnoj službi.

1.2. Neobuzdani vitez

Nošen tom željom, otišao je, po svoj prilici 1506., u petnaestoj godini života, kao paž na kneževski dvor velikoga očeva prijatelja, glavnoga blagajnika (ministra financija) kastiljskoga kraljevstva Don Juana Velasqueza de Cuellara u Arévalo.⁸ Velasquezova žena, Dona Maria Velasco de Guevara bila je u rodu s Ignacijevom majkom, a kao dvorska dama usko povezana s kraljicom Izabelom te, nakon njezine smrti 1504., s drugom ženom kralja Ferdinanda II. Germaine de Foix.

Zahvaljujući toj plemićkoj obitelji s dvanaestero djece i njihovim vezama s kraljevskim dvorom, Ignacije je ušao u svijet svojih želja i snova, svijet koji mu je kroz desetak godina boravka omogućio da oblikuje svoj karakter, da razvije svoje naravne darove, darove oštroumnosti, mudrosti, hrabrosti, odlučnosti, da usavrši svoj lijepi rukopis, razvije ukus i smisao za glazbu, ljubav za knjigu, da stekne odlike lijepoga ponašanja, umijeće i sigurnost u ophođenju s velikima ovoga svijeta, da se istakne u vojnim vještinama, viteškim igrama, takmičenjima, mačevanju, jahanju, kockanju, udvaranju dvorskim damama i drugim ludorijama (*travesuras*), kako ističe Laynez (Zapico et al., 1943, 70, 2.; 80, 11; 82, 12; usp. Dalmases, 1989, 32–38). Ignacije je bio gotovo zaljubljen u sama sebe, silno pazio na svoju vanjštinu, na njemu je sve moralo biti dotjerano, dičio se svojom svijetlom dugom kosom, brižno pazio na svoje ruke, nokte, sve samo da se svidi i na raskošnim gozbama kraljice Germaine de Foix damama dodvori. U vrijeme boravka u Arévalu Ignacije je doduše pokazivao privrženost vjeri, spjevao je čak i pjesmu u čast sv. Petru (koja, nažalost, nije sačuvana), ali »nije živio po propisima vjere, niti se je čuvao grijeha« ističe o. Polanco, dodajući da je »osobito bio neobuzdan u hazardnim igrama i ljubavnim pustolovinama, a isto tako i u žestokim dvobojima«.⁹ Svoju je neobuzdanost mladi vitez pokazao godine 1515. u karnevalskoj noći u Loyoli. Povijesni izvori govore da su on i njegov brat svećenik

7 MH, Chron. Pol. I, 516. Appendix II: De S. Ignatii genealogia. Usp. Rahner, 1963, 15; Ravier, 392–395.

8 Ne znamo točno kada je Ignacije došao u Arévalo. Većina se povjesničara slaže da je to bilo između 1504. i 1507. godine.

9 Polanco, Sumario, n. 4: FN, I, 154. Vidi u: Dalmases, 36; Rahner, H, Ignacije, 15; Ravier, A, 392–395.

Perdo Lopez de Onaz, koji je imao dvoje nezakonite djece, počinili »velike zločine«, »noćne izgrede, krivična djela posebnih oznaka i teška [...], s umišljajem i podmuklo« (Ravier, 2006, 393; usp. Rahner, 1963, 15; Tellechea, 1998, 52–54). U dokumentima se ne spominje u čemu su se sastojala ta nedjela. Protiv Ignacija pokrenut je postupak. Da se spasi, pobjegao je pod biskupsku zaštitu u Pamplonu te zahvaljujući kleričkoj tonzuri izbjegao zatvor i vratio se u svoj Arévalo. Za sve vrijeme svojega boravka u Arévalu Ignacije je, izgleda, imao najviše problema s požudom tijela. Laynez, kojemu je to povjerio, piše da je »od požude tijela sve do obraćenja bivao napadan i nadvladavan — *usque ad illud tempus a carnis libidine oppugnatus et etiam expugnatus fuisset*« (Zapico et al., 1943).¹⁰ Neki autori pretpostavljaju da je Ignacije u Arévalu imao dijete, kćer Mariju de Loyola, koja navodno spada među one »određene osobe«, o kojima Ignacije govori u *Autobiografiji*, i »prema kojima se je osjećao obavezan« te je uredio da im se jedan dio »zlatnih dukata«, vraćenih kao dug od vojvode od Najere, podijeli (A 13) (usp. Kiechle, 2007, 19; Emonet, 2015, 16). Iz toga razdoblja pamti se izreka njegove tetke s majčine strane Marije de Guevara, koja je, promatrajući njegove mladenačke ispade, rekla: »Inígo, nećeš se urazumiti niti steći iskustvo dok ti ne razbiju koljeno« (Dalmases, 1989, 32). Možda tetka ni slutila nije da je izrekla svojevrсно proročanstvo koje se je uskoro ostvarilo.

1.3. Neustrašivi časnik

Smrću kralja Ferdinanda I. godine 1516. na španjolsko prijestolje stupio je kralj Karlo V. Kraljevski blagajnik, Ignacijev odgojitelj Velázquez de Cuellar, izgubio je svoj položaj i posjed u Arévalu te ogorčen umre 1517. godine. Ignacije je potresen napustio te iste godine Arévalo s dvostrukim osjećajem, s osjećajem zahvalnosti za bogatu dvorsko–vitešku izobrazbu i osjećajem kajanja, jer Arévalo je i mjesto njegovih padova. Tada mu je bilo dvadeset i šest godina te, osvrćući se na njih, svodi ih, kako smo vidjeli, na odanost taštinama ovoga svijeta i ispraznu želju za slavom. Kad god bi se osvrnuo na svoj prošli život i odvagao težinu svojih prijestupa (*crimina*), uvijek bi dugo gorke suze lio, hvatali bi ga skrupuli, tjeskobe, žalost i mučile duhovne napasti, piše Laynez (Zapico et al., 1943, 11).

Napustivši Arévalo, Ignacije je u dobi od dvadeset i šest godina života otišao u Pamplonu, glavni grad kraljevine Navarre te postao dvorjanin navarskoga potkralja, vojvode od Najere Don Antonija Manrique. Tu se je na Duhovski ponedjeljak 20. svibnja 1521. godine iskazao kao neustrašivi časnik braneći s nekoliko stotina vojnika tvrđavu Pamplonu, koju je opsjedala višestruko brojnija francuska vojska. Svjesni njihove nadmoći, svi su u tvrđavi bili mišljenja »da se treba predati pod uvjetom da im se poštede životi« (A 1). Jedino je Ignacije bio protiv predaje, što više, »on je zapovjedniku naveo toliko razloga da ga je uspio nagovoriti da se tvrđava brani«, a »svojom hrabrošću i smionošću« oduševio svoje suborce, »pa su se međusobno poticali da se ipak brane«. Prije samoga napada, Ignacije se je, kako sam svjedoči, ispovjedio jednomu od suboraca. Za vrijeme šestosatno-

10 MHSI, FN I, 74.5.8. Usp. MI IV, 1, 37 i 101; Zapico et al., 1943, 375, 10.

ga bombardiranja topovsko tane smrskalo mu je desno i teško ozlijedilo lijevo koljeno. Tvrđava je pala, vojska se je predala, a s ranjenim Ignacijem Francuzi su zbog njegove hrabrosti postupali »s poštovanjem i ljubaznošću«, zadržali ga u Pamploni desetak dana te, nakon što su mu liječnici složili kosti, prebacili ga u njegov rodni dvorac Loyolu, u kojem se je rodio novi Ignacije (A 2).

2. *Obraćanje*

2.1. *Strpljivi ranjenik*

Početak novoga života dogodio se je na Duhovski ponedjeljak 20. svibnja 1521. godine. Toga dana Bog mu je francuskim topovskim tanetom smrskao ne samo koljeno nego i njegov dosadašnji svijet: svijet taštine, časti i slave, čime se je zanosio punih trideset godina. U Loyoli su liječnici ustanovili da kosti u koljenu nisu dobro složene te da neće moći srasti. Nije preostalo ništa drugo nego novi zahvat, koji Ignacije opisuje: »Još se jedanput moralo proći cijelo mrcvarenje: za vrijeme toga, kao ni u svim ostalima koje je prije i poslije prošao, nije izustio ni riječi niti je pokazao ikakva znaka boli osim čvrstog stiskanja šaka« (A 2). Nakon toga zahvata zdravstveno mu se je stanje pogoršalo, nije mogao jesti, prijetila je smrt. Na blagdan sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja savjetovali su mu da se ispovjedi. Uoči blagdana sv. Petra i Pavla primio je sakramente umirućih. Ignacije je, kako sam kaže, »uvijek gajio posebnu pobožnost prema sv. Petru. Tako se našem Gospodinu svidjelo da poboljšanje nastupi upravo te noći. Ozdravljenje je bilo tako brzo da su nakon nekoliko dana liječnici zaključili kako je izvan životne opasnosti« (A 3). »Priča se, piše Ribadeneira, da mu se ukazao taj slavni apostol u noći njegove najveće nevolje« (Ribadeneira, 1965, 85; usp. Dalmasas, 1989, 42). Nije još sve gotovo. Ignacije je morao i po treći put pod kirurški nož, o čemu sam pripovijeda: »Kad su kosti srasle, pokazalo se da je jedna kost ispod koljena bila namještena preko druge, što mu je nogu učinilo kraćom. Kost je tako mnogo stršila da je noga izgledala ružno« (A 4). Ignacije se nije mogao s tim pomiriti, »jer je bio odlučio nastaviti svjetovnu karijeru i jer je smatrao da će mu to kvariti izgled« (A 4). Kod kirurga se raspitivao bi li se to moglo odrezati te je saznao da bi, ali samo uz velike boli, veće od svih dosadašnjih. Na zaprepaštenje svojega starijega brata, on se odlučio podnijeti sve muke i podnio ih je, kako sam kaže, »sa svojom uobičajenom strpljivošću« (A 4). Noga je uslijed toga ostala malo kraća, zbog čega je Ignacije šepao cijeloga života.

2.2. *Obraćenic*

Prikovan uz krevet više od pola godine, od kraja lipnja 1521. do kraja veljače 1522. godine, da skрати vrijeme, zatražio je da mu se dadne koja knjiga viteškoga sadržaja. To mu je bila najomiljenija literatura, a inače je uživao u čitanju knjiga. Međutim, u dvorcu nije bilo takve literature, pa mu je pobožna nevjesta Magdalena de Araoz dala *Kristov život* njemačkoga kartuzijanca Ludolfa Saskoga (oko 1300.–1377.), u španjolskom prijevodu franjevca Fraya Ambrozija Montesina, i

Flos sanctorum (“Život svetaca”) dominikanskoga biskupa Jakova de Voragine u prijevodu cistercita Goberta Marije Vagada. Čitajući te dvije knjige, Ignacije sebe doživljava kao ratište na kojem se sukobljavaju dva svijeta i svaki ga od njih želi za se osvojiti: novi svijet iz sadržaja čitanih knjiga i stari svijet iz njegove prošlosti. Primijetio je da bi ga razmišljanje o svjetovnim stvarima, o životu koji je dotada vodio ostavljalo »praznim i nezadovoljnim«, a razmišljanje o promjeni života, o nasljedovanju svetaca »zadovoljnim i radosnim« (A 8). Nije ni slutio da neposredno stoji pred najvažnijom karizmom svojega života, dragocjenim darom milosti, bez kojega ne bi mogao ostvariti svoje buduće poslanje, a to je razlikovanje duhova. Ustanovio je da su misli koje ga ostavljaju nemirnim, nezadovoljnim, žalosnim od zloduha, a one koje ga čine mirnim, zadovoljnim, radosnim od Boga. Razlikovanje duhova polučilo je već na bolesničkoj postelji zaokret u njegovu životu. Spoznao je ispraznost svojega dotadašnjega života i odlučio za nj činiti pokoru. Što je više čitao i o pročitanom razmišljao, to je više osjećao poziv da poput Franje i Dominika čini velike stvari. Činiti velike stvari temeljna je oznaka njegovih duhovnih vježbi, prvi oblik magisa,¹¹ koji je kasnije obilježavao sav njegov život i svu njegovu duhovnost. Te dvije knjige ostavile su neizbrisive tragove u njegovu duhovnom životu i uvelike utjecale na strukturu i sadržaj njegovih duhovnih vježbi.

Kristov život pobožna je knjiga u kojoj Ludolf Saski donosi niz razmišljanja iz Svetoga pisma, crkvenih otaca i teologa srednjega vijeka. Svako razmišljanje završava kolokvijem u kojem čitatelj razgovara s Bogom i moli da čini ono što je čitao. Autoru je očito bilo stalo da se čitatelj ne zadovolji samo čitanjem, nego da nakon čitanja razmišlja, promatra, moli i na se primjenjuje. Ignacije je, kako sam primjećuje u svojoj *Autobiografiji*, s oduševljenjem čitao *Kristov život*, o pročitanom u molitvi razmišljao i zgone koje su ga se posebno dojmile ispisao »vrlo lijepim rukopisom, jer je bio vješt u kaligrafiji« na 300 stranica, koje su, nažalost, izgubljene (A 11). To je zapravo početak stvaranja knjižice *Duhovne vježbe*. Dvije bitne crte iz *Kristova života*, kristocentričnost i molitva, provlače se kao zlatna nit od prvoga do posljednjega razmatranja duhovnih vježbi sv. Ignacija. Ludolf Saski podjelom Kristova života u četiri dijela: skroviti Isusov život, javni život, muka i proslava, utjecao je djelomično i na strukturu duhovnih vježbi, koje sveti Ignacije dijeli u četiri tjedna: prvi posvećen grijehu i milosrđu Božjemu, drugi otajstvima iz Isusova skrovitoga i javnoga života, treći razmatranjima muke, a četvrti Kristovu uskrsnuću. Od Ludolfa Saskoga Ignacije je naučio da svako razmatranje završi razgovorom u kojem sabire ono što je razmišljao i moli da to u životu ostvaruje. Poput Ludolfa Saskoga Ignacije traži da evandeoske zgone o kojima razmišljamo sebi predočimo tako kao da smo sami nazočni, da gledamo, slušamo, motrimo, kušamo i na se primjenjujemo. Duhovne vježbe idu za tim da čovjeka uvedu u

11 To je temeljno načelo kojega se je držao Ignacije i od isusovaca tražio da u životu žele, biraju i čine samo ono što ih više vodi k cilju radi kojega su stvoreni, a to je sve veća slava Božja i spas duša.

osobno duhovno iskustvo, da ga iznutra promijene i ako to ne postignu, nisu ignacijevske duhovne vježbe.

Čitajući *Flos sanctorum* Ignacije je iz prologa Goberta Marije Vagada usvojio terminologiju i u duhovne vježbe ugradio brojne teme kao primjerice velikodušnost, viteški duh, pobjedu nad samim sobom, pobjedu nad neprijateljem ljudske naravi, izbor, ljubav prema križu, meditacija o Kralju i dvjema zastavama, razlikovanje duhova i dr. Pod dojmom svega onoga što je doživio oporavljajući se u rodnom dvorcu Loyola, odlučio je da će, čim ozdravi, poći u Jeruzalem da tamo bude s Isusom posjećujući sveta mjesta i pomažući dušama.

2.3. *Hodočasnik*

Nakon što je prizdravio krajem veljače 1522., Ignacije je napustio Loyolu i krenuo na put prema Barceloni za Svetu zemlju. Na dugom putu od 600 km svratio se je u Marijino prošteništa Aranzazu, gdje je pred Gospinom slikom proveo cijelu noć u molitvi »kako bi prikupio snagu za svoj put« (A 13). Tu je položio i zavjet čistoće, kako će kasnije povjeriti jednomu od prijatelja: »Kad je napustio svoj zavičaj da ide na Montserrat, bojao se da bi prije nego drugim manama ponovno mogao podleći grijehu tijela koji ga je ranije stajao mnogo borbe i poraza. I stoga je položio zavjet čistoće Našoj Gospi i molio ju da bi ga uzela pod svoju zaštitu i obranu«.

Stigavši po svojoj prilici najkasnije 21. ožujka 1522. godine na sveto brdo Montserrat, odlučio odložiti svu svoju prošlost do nogu Crne Madone i zamoliti ju da ga zaodjene odorom svojega Sina. Pismeno je obavio životnu ispovijed, koja je trajala tri dana. Uoči Navještenja Blažene Djevice Marije proveo je cijelu noć u molitvi stojeći ili klečeći pred njezinim likom iz 12. stoljeća. Uredio je s ispovjednikom da samostan preuzme njegovu mazgu, »a da se njegov mač i bodež objese u crkvi na oltar Naše Gospe« (A 17). Svoje viteško odijelo već je poklonio nekome prosjaku. Pun dojmova u zoru je napustio Montserrat i otišao u obližnji gradić Manresu da ih u nekoliko dana sredi i zapiše u svoju bilježnicu.

Prije nego reknemo koju riječ o značenju Manrese za Ignacija i njegove duhovne vježbe, upozorio bih još na tri knjige koje su na Montserratu došle u njegove ruke i ostavile traga u duhovnim vježbama. Iz knjige *L'Ejercitatorio de la vida espiritual* ("Vježbalište duhovnoga života"), koju je napisao obnovitelj samostana na Montserratu benediktinac Garcia Jimenez de Cisneros, Ignacije je preuzeo termin "duhovne vježbe", metodičku molitvu, načelo adaptacije, smisao diskrecije, dnevni ispit savjesti, drugi način molitve (razmatranje o svakoj riječi *Očenaš*) i štovanje muke Kristove. U Manrezi je po prvi put vidio knjižicu *Nasljeduj Krista* i toliko ju je zavolio da od tada nije više želio čitati nijednu drugu pobožnu knjigu. O. Olivier Manare svjedoči da je Ignacije kasnije kao General Družbe Isusove na svojem stolu uz Novi zavjet držao samo još *Nasljeduj Krista*. Ignacije preporučuje onomu koji obavlja duhovne vježbe da od drugoga tjedna duhovnih vježbi čita *Nasljeduj Krista*. Iz te knjižice ugradio je u svoje duhovne vježbe načelo: »Toliko ćeš napredovati koliko sebi silu naneseš« (Prva knjiga 25; DV 189). U Ignacijevu vrijeme postojali su takozvani ispovjedni priručnici, kojima su se

svećenici služili da bi penitentima olakšali ispovijed. Po svoj prilici Ignacijev je ispovjednik na Montserratu, francuski monah Jean Chanon, dao jedan takav priručnik i samomu Ignaciju da mu olakša pripravu na životnu ispovijed. Iz knjižice duhovnih vježbi, osobito u razmatranju o vlastitim grijesima, otkrivamo utjecaj tih priručnika. Kako bismo se sjetili svih grijeha svojega života, Ignacije predlaže u prvoj točki toga razmatranja da promatramo život od godine do godine ili po pojedinim razdobljima, da svratimo pogled na mjesto i na kuću gdje smo živjeli, na razgovore koje smo s drugima vodili, na službu koju smo obnašali. Sve to govori da je Ignacije bio u kontaktu s duhovnom tradicijom Crkve, kao i s duhovnošću svojega vremena. Sve je to Ignaciju, kako sam kaže, »malko otvaralo oči« (A 8) i spremalo na događaje u Manresi, gdje su se »oči njegova uma« potpuno otvorile i gdje je nastala knjižica duhovnih vježbi (A 30).

Ignacije je u Manresi kanio ostati samo nekoliko dana da sredi svoje dojmove s Montserrata i zapiše ih »u svoju knjigu koju je čuvao veoma brižno jer mu je pružala veliku utjehu« (A 18). Planiranih nekoliko dana protegnulo se je na jedanaest mjeseci, od 25. ožujka 1522. do 17. veljače 1523. godine. Bog sam zadržao ga je u svojoj školi i postupao s njim, ističe Ignacije u svojoj *Autobiografiji*, »upravo onako kako učitelj postupa s djetetom koje poučava« (A 27). Ignacije je bio toliko uvjeren u tu osobnu Božju pouku, da je svaku sumnju smatrao uvredom Božjega Veličanstva.

2.4. *Mistik*

Bog ga je u tih jedanaest mjeseci proveo kroz sve stupnjeve duhovnoga života, od radikalnoga čišćenja (*via purgativa*), preko prosvjetljenja (*via illuminativa*), do mističnoga sjedinjenja (*via unitiva*).

Put čišćenja. Pun oduševljenja Ignacije se je u Manresi dao na pokornički život: svaki je dan prosio za život, nije jeo meso ni pio vino, osim nedjeljom, i to ako bi mu netko dao. Budući da je prije puno polagao na svoju vanjštinu, na njegu lijepe kose, noktiju na rukama i nogama, sad je sve to zanemario (A 19). Stanovao je u jednoj sobici dominikanskoga samostana. Molio je na koljenima sedam sati na dan, ustajao bi u pola noći (A 23). Usljed svega toga počela ga je uznemirivati jedna misao i činilo mu se je kao da mu iz duše govori neki glas: »Kako ćeš ovakav život moći izdržati sedamdeset godina, koliko još imaš živjeti?« Uvidjevši da to dolazi iznutra, od neprijatelja, u sebi je odgovarao velikom odlučnošću: »Jadniče, možeš li mi zajamčiti i jedan sat života.« Tako je nadvladavao napast i zadržavao unutarnji mir (A 20). Međutim, to nije dugo trajalo. Upao je u skrupule, koje su ga mjesecima mučile. Činilo mu se je da ima stvari koje još nije ispovjedio. Nakon svake nove ispovijedi bivalo je još gore. Pojačao je molitve i pokore, ali nikako da se smiri. U tjeskobi vapio je Bogu: »Pomozi mi, Gospodine, jer ne mogu naći pomoć kod ljudi ni kod ikojega stvorenja. Kada bih znao da mogu naći mir, nikakav mi napor ne bi bio tegoban. Ti mi, Gospodine, pokaži gdje ga mogu naći. Trčao bih i za psićem kada bih znao da bi mi to pomoglo« (A 23). Dolazile su mu suicidalne misli. Spoznaja da je samoubojstvo grijeh, spriječila ga je da to izvrši. Odlučio je po uzoru na nekoga svetca da neće ni jesti ni piti dok

mu se Bog ne smiluje. Izdržao je punih tjedan dana. Ispovjednik mu je naredio da prekine. Poslušao ga je. Nakon kratkog mira »obuzelo ga je takvo gađenje prema životu koji je vodio da je pomišljao da ga napusti« (A 25). Iskusivši da vlastitim silama u duhovnom životu ne može ništa, oslonio se je potpunoma na Božje milosrde. Odlučio je da ne ispovijeda ništa više iz prošlosti i od toga dana oslobodio se svih skrupula, uvjeren da ga je Gospodin oslobodio po svojem milosrdu (A 25). Nakon toga bolnoga čišćenja, u kojem je Ignacije doživio vlastitu nemoć i Božje milosrde, slijedi drugi i treći dio Ignacijeva boravka u Manresi, a to je put prosvjetljenja i sjedinjenja.

Ignacije govori o svojim mističnim doživljajima. Bog mu se je objavio iznutra, prosvijetlio um i omogućio da gleda Presveto Trojstvo, što ga je natjeralo na suze i jecanje (A 28). Pokazao mu je način na koji je stvorio svijet i na koji je prisutan u euharistiji. Unutarnjim očima u molitvi često je i dugo gledao Kristovo čovječstvo i našu Gospu. To ga je toliko ojačalo, ističe u *Autobiografiji*, i dalo toliku snagu njegovoj vjeri da je često u sebi pomišljao: čak i kada ne bi bilo Svetoga pisma da nas pouči u tim istinama, on bi, na temelju onoga što je vidio, bio spreman da za njih umre (A 29). Vrhunac mističnih doživljaja dogodio se je na obali rijeke Cardoner. Idući iz pobožnosti u crkvu sv. Pavla, zaustavio se je na obali rijeke promatrajući njezin tok. »Dok je sjedio«, piše u *Autobiografiji*, »počeše mu se otvarati oči uma. Nije imao viđenje, nego je shvatio i spoznao mnoge stvari iz duhovnoga života i s područja vjere i naobrazbe. A sve to u tako velikom svjetlu da su mu sve stvari izgledale kao nove. Nemoguće je iskazati pojedinosti koje je tada shvatio, premda ih je bilo mnogo, nego samo to da je velika jasnoća ušla u njegov um. I kad gleda kakve je sve pripomoći imao od Boga i sve stvari koje je spoznao u životu u prošle čak šezdeset i dvije godine, pa i uzevši sve to zajedno, ne čini mu se da je shvatio toliko koliko samo tom zgodom« (A 30). Na rubu u bilješci Ignacije dodaje: »Njegov je um postao toliko jako prosvijetljen te mu se činilo da je novi, drugi čovjek, i da ima drugi razum, različit od prijašnjega« (A 30). Povjerio je kasnije Laynezu da je u tom trenutku rasvjetljenja više naučio nego što bi ga stotine doktora svijeta moglo poučiti. Milosne dane Manrese Ignacije će kasnije prozvati svojom Pracrkvom. Uistinu, što su Duhovi za prvu Crkvu, Damask za Pavla, gorući grm za Mojsija, to je, prema mišljenju o. P. Arrupea (1980, 172), Manresa za Ignacija. U njoj je postao novim čovjekom koji Božjim očima gleda na svijet i povijest, čovjekom koji u svim stvarima i događajima traži i nalazi Boga. Dosadašnja individualna duhovnost sv. Ignacija u Manresi poprima apostolske crte — individualni pokornik postaje apostol Crkve.

2.5. Pisac Duhovnih vježbi

Doživljaji iz Manrese imali su presudno značenje za nastanak knjižice duhovnih vježbi. Knjižici duhovnih vježbi prethodi najprije iskustvo sv. Ignacija. U njoj nema ništa što on sam nije najprije doživio. Prema tomu, duhovne vježbe nisu plod intelektualnoga stvaralaštva sv. Ignacija, nego prije svega put kojim ga je Bog vodio i kojim je on druge vodio. Ignacije je bio duboko uvjeren da njegovo iskustvo ima univerzalno značenje i to ga je ponukalo da piše duhovne vježbe. U

Autobiografiji povjerava o. Luís Gonçalvesu da Câmari da ih nije pisao odjednom, nego postepeno, tj. nakon što bi u svojoj duši osjetio neke pojave i utvrdio da bi mogle biti i drugima od koristi, zapisao bi ih (A 65, 69). Ignacije je pisao na španjolskom jeziku i tekst koji je započeo u Manresi 1522. godine dovršavao je kroz punih 25 godina u Parizu i Rimu. Duhovne vježbe nisu literatura koja se čita i čitajući uživa, nego naporan put kojim se trideset dana hodi u ozračju povijesti spasenja probijajući se određenim molitvenim metodama do vlastitih dubina, odstranjujući sve neuredne sklonosti i želje iz svojega života i odstranivši ih svim silama svojega bića traži Božju volju za cijeli svoj život tako da se u životnoj praksi želi, bira i čini samo ono što više vodi k cilju radi kojega smo stvoreni, a to je sve veća slava Božja i spas ljudi.

Ignacije je stalno gledao na duhovne vježbe kao na Božje djelo. Bog mu ih je sam dao, on je bio samo sredstvo. Ta vjera ispunjala ga je do dna duše. Ne samo on, nego i svi njegovi pouzdani prijatelji uvijek su ponovno isticali da su vježbe nastale u samoći Manrese, u Božjoj školi, Bogom nadahnute. »Božjom milošću i nadahnućem« nastale su *Duhovne vježbe*, kaže Nadal¹². Slično tvrdi i Polanco: »Poučen od samoga Boga, Ignacije je zamislio Duhovne vježbe«,¹³ a najjasnije se izražava Laynez u najstarijoj Ignacijevoj biografiji tvrdeći: »Inigo je u Manresi na sasvim osobit način bio okrijepljen, poučen i rasvijetljen od božanskoga Veličanstva, tako da je počeo Božje stvari gledati sasvim drugim očima, otkrivati i iskušavati dobre i zle duhove, Božje stvari u svojoj duši kušati i priopćivati ih bližnjemu s jednakom iskrenošću i ljubavlju, s kojom ih je primio«. ¹⁴ To uvjerenje u njihovo Božje nadahnuće potvrdilo je i njihovo djelovanje kroz stoljeća. »Ta mala, neizgledna knjižica, unatoč svom malom opsegu, ipak pripada sudbonosnim knjigama čovječanstva«, napisao je protestantski povjesničar Heinrich Boehmer i dodao: »ta knjiga uopće nije knjiga, nije čak ni pobožna knjiga: ona čak ne želi da ju se čita, ona želi da ju se doživi« (Boehmer, 1904, 17; usp. Schiavone, 1995, 45). Sveti Franjo Saleški ustvrdio je da se je više ljudi na temelju knjižice *Duhovne vježbe* obratilo nego što ona ima slova.

Koliko je sam Ignacije cijenio *Duhovne vježbe*, vidi se iz pisma koje je 1536. godine uputio svom nekadašnjemu ispovjedniku Emanuelu Mioni, portugalskom svećeniku, koji je kasnije postao isusovac. Ignacije se osjeća velikim dužnikom pred tim svećenikom i ne vidi boljega sredstva da mu se u ovom životu zahvali i oduži za sve duhovno blago koje je od njega primio, nego da ga uspije nagovoriti da obavi tridesetdnevne duhovne vježbe pod vodstvom svećenika kojega će mu on odrediti. »Duhovne su vježbe«, piše mu sv. Ignacije, »nešto najbolje što bih u ovom životu mogao misliti, osjećati i shvaćati bilo za osobni napredak pojedinca, bilo za napredak i pomoć mnogim drugima. Ako ne biste osjećali potrebe da ih sami za se obavite, mogli biste vidjeti u njima neprocjenjivu i neizrecivu korist za druge« (Ignacije Loyolski, 1993, 33; MHSI, Epist. I, 112).

12 MH Nadal IV, str. 666.

13 MH Chron. Pol. I, str. 25

14 MI IV, 1, str. 105

Ignacije duhovnim vježbama želi uvesti u iskustvo Manrese ne samo svojega prijatelja Emanuela Miona, nego svakoga onoga tko ih obavlja, uvjeren da se u njima krije moć koja je kadra promijeniti čovjeka, što se je pokazalo kod brojnih slučajeva još za njegova života. Kažu da je za života sv. Ignacija 7.500 osoba obavilo duhovne vježbe: 1.500 žena i 6.000 muškaraca. Od toga je njih 300 stupilo u Družbu Isusovu, a mnogi su otišli u augustince, franjevce, dominikance, kapucine i teatince. Oni koji su bili vezani obiteljskim vezama produbili su svoju osobnu vjeru i osmislili svoj život. Duhovne su vježbe kadre i danas promijeniti čovjeka, ako u njih uđe s »velikodušnošću i darežljivošću«, o čemu govori peta napomena *Duhovnih vježbi* (DV 5).

3. Tražitelj Božje volje

3.1. Mistika puta

Kad je Ignacije nakon nepune godinu dana napustio Manresu s *Duhovnim vježbama* u džepu, nalazio se je poput Pavla nakon Damaska: "Gospodine, što hoćeš, da činim?" Znao je što Bog općenito od njega hoće, ali nije znao što namjerava s njim posebno. Već je u Manresi uvidio da božanska volja čovjeku nije bez daljnje poznata. Treba ju tražiti i nalaziti, što je osnovno u *Duhovnim vježbama*. Upoznati Božju volju bio je središnji problem njegova života. Sljedeće godine Ignacijeva života obilježene su tim problemom. Uvijek mu je stalo samo do toga da istražuje Božju volju. Ako se to smetne s uma, Ignacijev daljnji život ostaje nerazumljiva zagonetka. Ignacije je najprije mislio da čini Božju volju ako održi svoj zavjet i uputi se na hodočašće u Jeruzalem. Ignacije sebe shvaća i naziva hodočasnikom Božje volje. Godine 1523. hodočasti u Jeruzalem s namjerom da tamo ostanu te »da neprestano obilazi sveta mjesta« i pomaže drugim dušama. Međutim franjevci mu to nisu dopustili misleći da će im pasti na teret. »Hodočasnik je odvratio da on od kuće ne traži ništa osim priliku da se od vremena do vremena ispovjedi« (A 45). Pod tim uvjetom gvardijan je bio spreman popustiti ako se provincijal bude složio. Međutim provincijal je naredio da mora napustiti Svetu Zemlju. Ignacije, uvjeren da je volja Božja da ostane u Svetoj Zemlji, odgovorio je »da je vrlo čvrsto uvjeren u svojoj namjeri i da smatra da ni iz kojeg razloga ne bi odustao od njezina izvršenja« (A 46). Provincijal ga je upozorio da franjevci imaju ovlaštenje Svete Stolice da iz Crkve izopće svakoga tko ih ne bi poslušao i htio mu pokazati bule koje ih ovlašćuju, »ali je Hodočasnik odvratio da on nema potrebe vidjeti ih, jer je vjerovao njihovoj velečasnosti i da će ih poslušati jer su oni snagom svoje ovlasti odlučili« (A 46). Tu je Ignacije po prvi put očitovao svoj *sentire cum Ecclesia*, svoju spoznaju da mu valja svoje subjektivne stavove usklađivati s objektivnim autoritetom Crkve. Da nije bilo franjevaca, možda ne bi bilo ni Družbe Isusove. Bog se njima poslužio da pokaže Ignaciju da nije njegova volja da on ostane u Svetoj Zemlji.

Prije nego je napustio Svetu Zemlju, »osjetio je snažnu potrebu da još jednom posjeti Maslinsku goru. Na Maslinskoj je gori sačuvan kamen s kojega je

naš Gospodin uzašao na nebo i na kojem se još mogu raspoznati otisci njegovih stopala; to je htio još jednom vidjeti» (A 47). Da bi to ostvario, morao je stražaru Turčinu pokloniti džepni nožić, sastavni dio svojega pribora za pisanje. Nakon toga je, poslije molitve uz veliku utjehu, osjetio potrebu da ode do Betfage. Tamo se je prisjetio da nije upamtio kamo je bilo usmjereno lijevo Isusovo stopalo, a kamo desno. Vrativši se onamo stražarima je, kako bi ga još jednom pustili unutra, morao pokloniti svoje škare (A 47). Tu je Ignacije pokazao smisao za detalje, što je karakteristično za njegove kontemplacije u duhovnim vježbama.

Vrativši se iz Svete Zemlje godine 1524. Ignacije se je zapitao što je sada volja Božja, *quid agendum* (A 50). Njegov molitveni život da iskusi Božju volju u svakoj situaciji života, grandiozna je »mistika puta«, ističe Walter Nigg (1990, 378) u svojoj studiji *Ignatius und die Gesellschaft Jesu*. Nema boljega pojma za to, iako ta oznaka nije uobičajena. Mistika puta nije nikakva intelektualna stvar. Ona je daleko više intenzivni religiozni život i seže do najprisnijega odnosa s Bogom. Nema ništa životnijega i sržnijega od mistike puta. Ona čovjeka vodi k središtu Božjega života. Zbog religiozne strastvenosti kojom je Ignacije shvatio tu zadaću, on pripada velikanima kršćanske povijesti duha. Svojom mistikom puta Ignacije je izrekao jednu od posljednjih svojih riječi i skupa s razlikovanjem duhova to je zadaća koja neće nikada zastarjeti i koju mora naučiti svaki kršćanin na ovom svijetu koji iz unutarnjega uvjerenja ispovijeda svoju vjeru, koju su, prema Djelima apostolskim, ljudi najprije nazvali "put" (Dj 9,2).

3.2. Studij

Stigavši u Barcelonu u korizmi 1524. godine, Ignacije je ponovno stajao pred središnjim problemom — što je sada Božja volja. Još uvijek mu nije bio jasan njegov put. Njegova težnja da u malim skupinama vodi ljude u duhovnom životu naišla je na otpor crkvenih vlasti. Ignacije je konačno uvidio bezuvjetnu nužnost da nadoknadi studij. Nije bilo lako tridesetogodišnjemu čovjeku odlučiti se, ali se je za izvršenje njegova poslanja, koje je kao u tami naslućivao, pokazalo neizbježno. To je značilo sjesti s djecom u klupe i kroz dvije godine učiti gramatiku. Nakon dvogodišnjega studija u Barceloni, u kojem je ostvario velik napredak, otišao je 1526. u Alcalu na studij filozofije. Kroz dvije godine studirao je *Logiku* Dominika Sota, *Fiziku* Alberta Velikoga i *Sentencije* Petra Lombarda. »Tijekom boravka u Alcali bavio se davanjem duhovnih vježbi i poučavanjem vjeronauka, što je donosilo plodove i slavu Božju. Mnogi su ljudi tako došli do velikih spoznaja i radosti u duhovnim stvarima«, pripovijeda Ignacije (A 57). Glas o njemu i njegovu djelovanju dopro je uskoro do inkvizicije u Toledu, koja ga je kao prosvjetljenjaka (*alumbrados*) dala uhititi i zatvoriti. Prizor Ignacija u zatvoru izaziva mučan osjećaj, piše Nigg (1990, 380). To poniženje ukazuje na novost njegova puta. To što je on poduzeo nije bilo u okvirima do tada poznatoga te je stoga pobuđivalo sumnjičavost i nepovjerenje. Ignacije se je ponio i u toj veoma opasnoj situaciji nadmoćno i hrabro, kako je to svojstveno samo Božjim ljudima. Ustrajao je, poput Pavla, u svojim okovima i tada kad je mogao lako pobjeći. Njegovi su mu prijatelji nudili odvjetnika i pokušavali ga izbaviti, a on je odbijao

svaku pomoć odgovarajući: »Onaj, zbog čije sam se ljubavi ovdje našao, izbavit će me ako mu to bude na službu« (A 60). Nakon četrdeset i dva dana provedena u zatvoru i zabrane da on i njegovi drugovi, koje je već tu pridobio, »o stvarima vjere ne smiju govoriti dok na studiju ne provedu još četiri godine, jer još nemaju dovoljno naobrazbe« (A 64).

Ignaciju nije preostalo ništa drugo nego 1527. godine napustiti Alcalu i poći u Salamancu na daljnji studij, gdje ga je odmah na početku dočekala inkvizicija te okovana s njegovim sljedbenikom Calixtom bacila u zatvor, potom ispitivala i proučavala njegove *Duhovne vježbe*. Čuvši za to, Don Francesco de Mendoza, kardinal Burgosa, posjetio ga je i prijateljski pitao kako podnosi zatvor, a zatvorenik mu je odgovorio: »Kažem vam, u Salamanci nema toliko okova i lanaca koliko ih ja iz ljubavi prema Bogu želim podnijeti« (A 69). Kakva veličina čovjeka kojega je Bog zahvatio! Nakon dvadeset dva dana tamnovanja pozvani su pred sud »da čuju presudu, koja je glasila da nikakva pogreška nije pronađena ni u njihovu životu ni u njihovu učenju. Zato mogu nastaviti sa svojim dosadašnjim djelovanjem: s poučavanjem kršćanskoga nauka i razgovorima o Božjim stvarima, pod uvjetom da nikada ne određuju što je smrtni, a što laki grijeh, sve dok ne studiraju još četiri godine« (A 70).

S presudom Ignacije nije bio zadovoljan »jer su mu, iako ga ni u čemu nisu osudili, ipak zatvorili usta tako da ne će moći pomagati bližnjima prema svojim mogućnostima« (A 70). Ignacije je i pokazao svoj *sentire cum Ecclesia* odlučivši da će, »dok se nalazi pod crkvenom vlašću Salamance, postupati onako kako mu je zapovjedbano« (A 70). Cijelo vrijeme tamnovanja nosio je u sebi tri želje: pomagati dušama, dovršiti studij i okupiti oko sebe i druge koji imaju iste namjere. Vidjevši da nakon presude to neće moći ostvariti u Salamanci, odlučio je poći u Pariz, od čega su ga odvrćali svi poznati upozoravajući ga na ratove i glasine »da Španjolce nabijaju na kolac, ali on se ničega nikada nije bojao« (A 72). Kao neustrašivi časnik pokazao se je i tu. Bog se je poslužio inkvizicijom da Ignacija dovede u Pariz, gdje je ostvario svoje naume s njim.

3.3. Utemeljitelj Družbe Isusove

Došavši u Pariz u veljači 1528. godine, upisao je u listopadu studij filozofije i završio stupnjem *magister artium* (doktorat) godine 1534., nastavljajući do 1536. još godinu i pol studij teologije. Uz studij Ignacije je pojedinim studentima davao duhovne vježbe. Okupio je oko sebe šestoricu vrsnih studenata, a to su: Petar Faber (jedini svećenik među njima), Franjo Ksaverski, Simon Rodrigues, Diego Lainez, Alfonso Salmeron i Alonso Bobadilla, koje je kasnije nazvao »prijateljima u Gospodinu»,¹⁵ oblikovao ih u duhu *Duhovnih vježbi* te s njima na Veliku Gospu, na brdu Montmartre 1534. položio zavjete siromaštva, čistoće i odlaska u Jeruzalem, da tamo pod zastavom križa pomažu dušama. Ako im unutar godine dana ne bude moguće otići u Jeruzalem ili tamo ostat, stavit će se papi na raspolaganje i činiti sve što im on bude naredio i kamo ih on htjedne slati. Rat

15 MI, Epp. I, 118–123.

između Venecije i Turaka onemogućio im je put u Svetu Zemlju. Čekali su još godinu dana. U međuvremenu zajednici su se pridružila još tri člana: Claude Jay iz Savoje te Francuzi Jean Codure i Paschase Broët. Na putu su razmišljali kako da se nazovu, ako ih ljudi budu pitali tko su. O tom piše Polanco: »Ime je Družba Isusova. To je bilo izabrano prije negoli su došli u Rim. Raspravljajući, naime, o tom kako bi se zvali pred onima koji ih budu pitali za ime zajednice koja ima 9 ili 10 osoba, počeli su u molitvi i razmišljanju tražiti najprikladnije ime. Vidjevši među sobom da nemaju glave ni poglavara osim Isusa Krista, kojemu su željeli služiti, učini im se dobro uzeti ime onoga koga su imali za glavu, pa se nazovu Družba Isusova«. ¹⁶

Prema Pedru de Ribadeneiri sam je Ignacije izabrao to ime: »Kad je bilo pitanje koje će ime red nositi, naš je Otac tražio od svojih drugova, da mu dopuste, da ga on izabere, pošto se bude molio. Tako je i bilo. Onda im je kazao da bi se red zvao ‘Compañía de Jesús’, Družba Isusova. To ime, prema njemu, najbolje izražava što je ta mala družba duhovne borbe, kojoj bi na čelu bio sam Isus Krist. Vanjski su u tome gledali drskost. Ali ih je Ignacije pobijao s najvećim zalaganjem. Ocu Mihaelu de Torresu, koji je mislio da bi se za ljubav mira trebalo odreći tog imena, Ignacije je odgovorio: ‘Ime ima dublje korijenje nego što vi mislite. Prestanite govoriti o promjeni’«. ¹⁷ Ignacije je sumnju u to ime smatrao uvredom Boga, jer je bio uvjeren da mu ga je u viziji u La Storti sam Bog potvrdio. Nadal primjećuje da je Ignacije u mističnim doživljajima u Manrezi »primio saznanje o uređenju čitave Družbe« i kad su ga pitali »zašto ovo ili ono uređuje tako, a ne drugačije, običavao je kazati: ‘Ja se pozivam u toj stvari na Manresu’« (Astrain, 1902, 106, bilj. 1). ¹⁸

Kad je protekla cijela godina bez mogućnosti plovidbe, odlučili su poći u Rim. Sve do toga časa Ignacije nije mogao jasno otkriti Božju volju i njegov životni put sličio je, unatoč njegovim videnjima, laganomu napipavajućemu probijanju u tami. Na putu prema vječnomu gradu u Veneciji rabski biskup Negusanti zaredio ih je za svećenike 24. lipnja 1537. godine. Ignacije je odlučio prvu godinu nakon ređenja provesti bez služenja mise »pripremajući se i moleći Našu Gospu da ga stavi uz svoga Sina« (A 96). Stigavši nadomak Rima (16 km), to se je u kapelici La Storta ostvarilo i bilo mu je jasno što je volja Božja za njega.

U kapelici La Storta za vrijeme molitve »doživio je snažnu promjenu u svojoj duši i tako jasno vidio da ga je Bog Otac stavio uz Krista svoga Sina, da se nije usudio posumnjati u to da ga je Bog Otac doista stavio uz svoga Sina« (A 96). Kasnije je povjerio Lainezu, svome nasljedniku, da je čuo Božji glas: *Ego ero vobis Romae propitius* (“Bit ću vam milostiv u Rimu”) ¹⁹. Ignacije nije znao što te riječi znače. Mislio je da će u Rimu biti raspeti. Vidio je Krista s križem na

16 Polanco, Somario, n. 86: FN, I, 204, 313; II, 260; cit. prema Dalmases, 123.

17 MI, IV, I, 715.

18 »Ego me refero ad Manresam, cum quaerebatur, quare hoc aut illud ita institueret. Adque illud donum dicebat omnia quae acceperat dona excellere.« Usp. Rahner, 1963, 64.

19 FN, II, 133.

ramenima i pokraj njega Vječnoga Oca, koji mu govori: »Hoću da ovoga uzmeš u svoju službu.« Isus ga uze govoreći: »Hoću da nam služiš.«²⁰

Milosna godina 1537., započeta redanjem u Veneciji, završila je mističnim iskustvom nadomak Rima. U Rimu 1538. u 47. godini života slavio je u svetoj Božićnoj noći u crkvi Maria Maggiore na oltaru betlehemske jaslice svoju Mladu misu, na koju se je spremao punu godinu dana. Godinu dana nakon toga, ljeti 1539. godine, Ignacije se je sa svojim drugovima stavio papi Pavlu III., na raspolaganje, a on, pročitavši Formulu, prvih pet poglavlja Instituta,²¹ u kojoj su se predstavili tko su i koja im je svrha, reče: *Digitus Dei est hic* (Ravier, 2006, 102). Tim riječima uspostavljena je Družba Isusova, što je papa 27. rujna 1540. godine bulom *Regimini militantis* i pismeno potvrdio. Iz te skupine pariških studenata »nastajala je postepeno svjetska sila, piše protestantski povjesničar Heinrich Boehmer, svjetska sila, koja je konačno isto tako univerzalna kao i sama Crkva kojoj služi, samo još mnogo jedinstvenija i prodornija, svjetska sila čiji se utjecaj osjetio ne samo u Europi nego i u novom svijetu, Indiji, Kini, Japanu, svjetska sila u kojoj pripadnici većine nacija i rasa složno rade, Talijani i Španjolci, Portugalci i Francuzi, Njemci i Englezi, Poljaci i Grci, Arapi i Japanci, Tonkinezi i Indijanci, jedna dakle sasvim kozmopolitička svjetska sila, slika svijeta u malome kakvu čak ni univerzalna Crkva još nikada prije u svojoj sredini nije vidjela.«²²

Literatura

- Astrain, A. (1902). *Historia de la Compania de Jesus: Vol. 1*. Madrid.
- Arrupe, Pedro (1980). L'Inspiration trinitaire du charisme ignatien. *Acta Romana*, 18, 164–215.
- Belić, Predrag (1996). Ignacije de Loyola na prijelazu vjekova. *Obnovljeni Život*, 51(4), 439–453.
- Boehmer, H. (1904). *Die Jesuiten: Eine Historische Skizze*. Berlin: Forgotten Books.
- Câmara, Luís Gonçalves da (1991). Predgovor, u: Ignacije Loyolski, *Autobiografija: Hodočasnikova ispovijest* (str. 12–14). Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove.
- Costa, Maurizio (1991). *S. Ignazio di Loyola: Autobiografia*. Roma: CVX–CIS.
- Dalmases, Candidus de (1989). *Sveti Ignacije Loyolski: Život i djelo*. Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove.
- Dalmases, Candidus de (ur.) (1951). *Fontes narrativi de S. Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis: Vol. II: Narrationes scriptae annis 1557–1574*. Romae: Monumenta Historica Soc. Iesu. (MHSI 73)
- Eickhoff, Georg (1990). Inigo de Loyola, die Reichen und die Armen: Der Begriff der "Gerechtigkeit" in Spanien um 1500. *Geist & Leben*, 63(5), 324–344.
- Emonet, Pierre (2015). *Ignatius von Loyola: Legende und Wirklichkeit*. Würzburg: Echter.
- García–Mateo, Rogelio (1988). Ignatius von Loyola vor seiner Bekehrung: Die Bedeutung der Jugendzeit für seine Spiritualität. *Geist & Leben*, 61(4), 242–257.

20 FN I 133, 313; Cit. u: Dalmases, 1951, 125.

21 Formula Instituta Družbe Isusove, u: Ustanove Družbe Isusove i Dopunske odredbe, Provincijalat Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, Zagreb 1998, 3–12.

22 Heinrich Böhmer *Jesuiten*, 1915, 119.

- García-Mateo, Rogelio (1990). Ignatius von Loyola in seiner sozio-kulturellen Umwelt: Spanien 1491–1527. U: Michael Sievernich i Günter Switek (ur.), *Ignatianisch: Eigenart und Methode der Gesellschaft Jesu* (str. 19–41). Freiburg: Herder.
- García-Mateo, Rogelio (1994). Ignatius von Loyola und die Frauen. *Geist & Leben*, 67(4), 264–275.
- Ignacije Loyolski (1991). *Autobiografija: Hodočasnikova ispovijest*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut družbe Isusove.
- Ignacije Loyolski (1993). *Briefe und Unterweisungen*. Würzburg: Echter.
- Ignacije Loyolski (2016). *Načela duhovnosti*. Priredio Vladimir Horvat. Split: Verbum.
- Kiechle, Stefan (2007). *Ignatius von Loyola: Leben — Werk — Spiritualität*. Herder.
- Nadal, Jeronim (1902). *Epistolae P. Hieronymi Nadal Societatis Jesu: Tomus tertius (1566–1577)*. Matriti: Augustini Avrial. (MHSI)
- Nadal, Jeronim (1938). Dialogi Patris Natalis. U: Petro Leturia, *El gentilhombre Iñigo López de Loyola en su patria y en su siglo* (fol. 47 v). Montevideo.
- Nadal, Jeronim (1991a). *Der geistliche Weg: Erfahrung und Lehre nach seinem Notizbuch "Orationis Observationes"*. Freiburg: Johannes Verlag.
- Nadal, Jeronim (1991b). Predgovor, U: Ignacije Loyolski, *Autobiografija: Hodočasnikova ispovijest* (str. 10–11). Zagreb: Filozofsko-teološki institut družbe Isusove.
- Nigg, Walter (1990). *Vom Geheimnis der Mönche*. Zürich: Diogenes Verlag.
- Rahner, Hugo (1956). *Ignatius von Loyola: Briefwechsel mit Frauen*. Freiburg: Herder.
- Rahner, Hugo (1963). Sv. *Ignacije Lojolski i povijest njegove duhovnosti*. Zagreb.
- Ravier, André (2006). *Ignacije Lojolski osniva Družbu Isusovu*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut družbe Isusove.
- Ribadeneira, Pedro de (1965). Vita Ignatii Loyolae. U: Candidus de Dalmases (ur.), *Fontes narrativi de Sancto Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis: Vol. IV*. Romae: Monumenta Historica Soc. Iesu. (MHSI 93).
- Schiavone, Pietro (1995). *Ignazio di Loyola: Esercizi spirituali*. Milano: San Paolo.
- Schneider, Burkhard (1977). Erläuterungen. U: Ignatius von Loyola, *Der Bericht des Pilgers* (str. 129–190). Freiburg im Br.: Verlag Herder.
- Stierli, Josef (1981). *Ignatius von Loyola: "Gott suchen in allen Dingen"*. Freiburg: Walter Verlag.
- Tellechea, Ignacio (1998). *Ignatius von Loyola: Allein und zu Fuß: Eine Biographie*. Zürich: Benziger.
- Zapico, Dionysus Fernández; Dalmases, Candidus de; Leturia, Petro (ur.) (1943). *Fontes narrativi de Sancto Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initiis: Vol. I: Narrationes scriptae ante annum 1557*. Romae: Monumenta Historica Soc. Iesu. (MHSI 66)